GAUTENG PROVINCE
EDUCATION
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SEETEBOSIGO
TLHATLHOBO YA BOGARE JWA NGWAGA
MOPHATO 12

2023

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

NAKO: **Diura di le 2**

MADUO: **70**

11 ditsebe

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO DI LE THARO.

KAROLO YA A:	Tekatlhaloganyo	(30)
KAROLO YA B:	Tshobokanyo	(10)
KAROLO YA C:	Tiriso ya puo	(30)

2. Buisa ditaelo TSOTLHE ka kelotlhoko.

3. Araba dipotso TSOTLHE.

4. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.

5. Thala mola morago ga karolo NNGWE le NNGWE.

6. Nomora karabo NNGWE le NNGWE jaaka potso e nomorilwe.

7. Tlola mola morago ga karabo NNGWE le NNGWE.

8. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.

9. Kabo ya nako e e tshikinngwang:

KAROLO YA A:	50 metsotso
KAROLO YA B:	30 metsotso
KAROLO YA C:	40 metsotso

10. Kwala ka mokwalo o o buisegang.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO

POTSO 1

1.1 Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA A (TEMANA)

1 Rapula o ne a itse sentle gore la gompieno kwa tirong gone o ile go sa nnisege go feta letsatsi le le fetileng la Mosupologo.O ne a sa bo bona gope maabane. Ba ile ba tswelelela ka go bua ka ga sele le sele morago ga fa ba se na go botsana matsogo le go nwa mogodungwana mmoge le mogatse. Se sengwe se ba ileng ba se dira ke go bogela thelebišene go ya pele ga Rapula a ya go tlhaletsatlhaletsa mawelana a gagwe. Mogatse o ne a sala a ntse a tlotlatlotla le mosadimogolo MmaSeleka.

2 Fa ba ya go ba fa ba kokone, go ne go sa bontshe le fa e le gore mogatse o tla lala a tshwenyegile. Go ganne fela a re o tshwarwa ke letshanyana. O ne a utlwa mogatse a ntse a khidiega mme a tsoga a tshuba lebone lwa motlakase le le neng le eme fa thoko ga bolao mme a leka go mmotsa potso ya ka gale ya gore go botlhoko fa kae, ntswa a na le dipelaelo tsa gagwe, a bona motho a sa kgone le go ntsha le lefoko le le losi tota. A itse gore mpuru o faretse

3 Pele a ka gopola go leletsa Lekwati mogala, o ne sianela kwa phaposing e MmaSeleka o neng a latsa tlhogo le mawelana gona.O ne a fitlha a tsosa mosadimogolo ka kgopolo le tsholofelo ya gore motho wa segolo o tlaa tla ka popota ya leano mme a ba ntsha mo lerapeng le ba welang mo go lona leno. Tsholofelo ya gagwe e le gore gongwe farelwa ga e yo mo mosadimogolong mo lebakeng le.

4 Mosadimogolo o ile a leba Ipeleng gangwenyana fela mme a laela Rapula go leletsa ngaka Lekwati mogala. Rapula o ne a gopola gore e rile go utlwa mosadimogolo a umaka tsa go bidiwa ga ngaka a batla go kgaoga mala. O ne a sianela kwa mogaleng mme a tshokana fa a fitlha kwa go ona a utlwa a lebetse palo ya mogala wa ga Lekwati ntswe e le nngwe ya tse a neng a di itse bobe mo nakong e e fetileng e sa le mawelana a goroga. Nteko ka lesego mosadimogolo o ne a ba laela gore seno se ka diragala, mme a mo goeletsa go mo gopotsa yona.

5 Lekwati o ne a goroga ka bofefo jo Rapula o neng a mo tlwaetse ka jona. O ne a tle a ipotse gore monna yono o kgona jang go nna bofefo jaana mo go tsibogeleng tiro ya gagwe ntswe gape a kgona go dira a wetse makgwafo jaana. O ne a ikaeletse go mo tlhoma potso eno nako nngwe. Fa Ngaka Lekwati a goroga mosadimogolo le ena o ne o ka re o setse a bontsha letshogonyana. “Tla ka pele ngaka.” Mosadimogolo o ne e bile a batla go tsaya ngaka ka lebogo.

6 “O kae mma?” Ngaka Lekwati a botsa.
“Ka fa.” Rapula o ne a supetsa Lekwati phaposi ya borobalo ya gagwe le mogatse. E se la ntlha kana la bobedi Lekwati a tsena mo go yona. E ne e le makgetlonyana a tla kwa ga Rapula go tla go ba phekola. Seo se neng se sa fele bontšhwa mo go Lekwati e ne e le go kgatlhwa ke bontle jwa phaposi eno e a neng a tle a ipone kgafetsakgafetsa mo go yona, le ena e le ngaka ya bookelo jwa poraefete jaaka jwa Veronica o ne a sa kgone go nna le manobonobo a o neng a a bona mo phaposing eno. O ka re ke ya motho a rekisa teemane bobe.

7 Bolao jo molwetse a neng a robetse mo go jona bo le bogolo jwa lewatle. E se jo bo dikhutlo di le nne jaaka a ka gale. Jono bo ne bo le sediko. Mo tlhogong ya jona go na la tshupanako ya mabono le seyalemowa sa bosesane jo bo kgatlhang matlho. Kwa maotong a jona go eme raka ya dikonkosi le bo dirafentlele tsa mefuta e e neng e fatlha matlho a sengaka a ga Lekwati. Se se neng se mo dira gore a tswe pelo bobe ke mokgwa o legong la rakana eno le neng le kgabisitswe ka teng, gore motho a re o a le tlhalosa ke go inanatha fela go go se kitlang go tswela ope molemo.

8 “Re tshwanetse go bitsa koloi ya bookelo ya go rwala balwetse.” Lekwati a tswa molomo fa a se na go tlhatlhoba Ipeleng ka kelotlhoko. “O raya gore o lwala go le kalo ngaka?” Rapula o ne a botsa potso ya motho a ipelela tsie e fofa. “Ee, rra, a o bolwetsenyana, mme ga se sepe se re ka se se kgoneng. O se ka wa tshwenyega thata. Nte ke dirise mogala wa gago”. Rapula o ne a mo sutela mo tseleng mme ena a ya go kotama fa thoko ga mogatse mme a mo tshwara ka seatla a ntse a mo sebela a re:“O se tshwenyege ratu, Lekwati o tlile mme a re go tlaa siama.” Tota fa mosadimogolo a mo reeditse a ntse a raya mogatse tsona dilo tseno o ne a ntse ka pelo a re go tlhokega gore mongwe a boeletse ona mafoko a Rapula a a bolelelang mogatse go moeka gonne tota le ena o tlhoka go solofela mo go ona.

[E nopotswe go tswa mo Ipeleng, E M Makhele]

1.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Tlhagiso e e reng fa ba ya go ba fa ba kokone ke go …

A lwala.
B tshameka.
C ja nama.
D robala. (1)

1.1.2 Ke mafoko afe a a buiwang ke Rapula go supa fa a utlwile botlhoko ka ntlha ya mosadi wa gagwe. (TEMANA 2) (1)

1.1.3 Fa go twe "mpuru o faretswe" go kaiwa eng? (1)

1.1.4 Ke mang yo a neng a thusa Rapula ka molwetse? (TEMANA 3) (1)

1.1.5 Goreng Rapula a ne a akanya gore Mosadimogolo o tlaa fodisa molwetse? (2)

1.1.6 Ke mang yo a neng a founelwa fa mosadimogolo a retelelwa ke go thusa Ipeleng? (1)

1.1.7 Polelo e e reng "go kgaoga mala" e kaya eng? (TEMANA 5) (1)

1.1.8 Ke dilo dife tse pedi tse Ngaka Lekwati a neng a itsege ka tsona go ya ka Rapula? (TEMANA 5) (2)

1.1.9 Tlhalosa polelo e e reng "mosadimogolo o ne e bile a batla go tsaya ngaka ka letsogo" (TEMANA 5) (2)

1.1.10 Go ya ka wena molwetse e ne e le motho yo o ntseng jang go ya ka phaposi ya gagwe e kaiwang ke Ngaka Lekwati. Tshegetsa Karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.1.11 Nopola polelo e e supang gore Ngaka Lekwati ga se sa ntlha a tsena mo phaposing ya molwetse. (TEMANA 6) (2)

1.1.12 Go ya ka Lekwati maemo a phaposi ya molwetse fa a gaisa a bookelo jwa porofense jwa Veronica, a senola maemo a a ntseng jang a ditirelo? Tshegetsa Karabo ya gago ka lebaka.(TEMANA 6) (2)

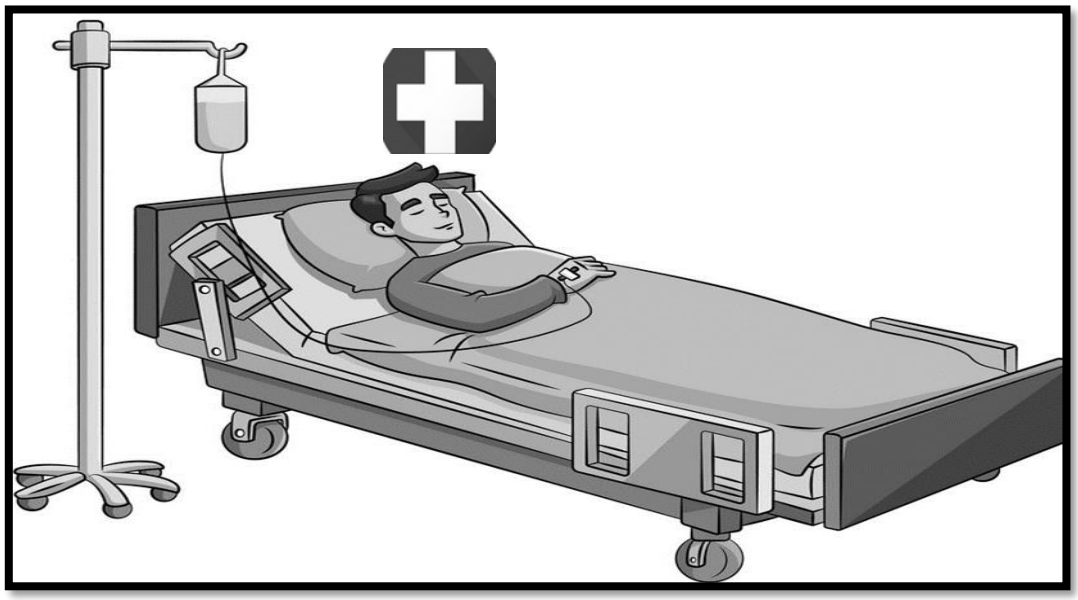
1.1.13 Tlhagiso e e reng "Bolao jo molwetse a robetseng mo go jona le bogolo jwa lewatle" e kaya eng? (TEMANA 7) (2)

1.1.14 A ke ntlha kgotsa ke kakanyo gore Lekwati o reteletswe ke go alafa Ipeleng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (TEMANA 8) (2)

1.1.15 Go ya ka wena, o ithutile eng mo temaneng e e fa godimo? (2)

1.2 Leba setshwantsho se se latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)

[E nopotswe go tswa mo inthaneteng]

1.2.1 Naya dintlha di le PEDI tse SETLHANGWA A le SETLHANGWA B di farologanang ka tsona. (4)

1.2.2 Mo setshwantshong se se fa godimo motho yo o mo bolaong o kwa kae? Tshegetsa karabo ya gago. (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO

POTSO 2

Buisa temana e e fa tlase ka kelotlhoko. E bua ka ga **go fokotsa bokete jwa mmele**.

ELA TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di latelang:

1. Sobokanya o dirisa mafoko a gago, mme o sa latlhe bokao jwa temana, ka go fokotsa bokete jwa mmele.
2. Kwala ka temana.
3. Boleele bo se fete mafoko a a 90.
4. Tshobokanyo e se ka ya newa setlhogo.
5. Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C

Bokete jwa mmele ke tlhobaboroko mo bathong ba le bantsi segolo bogolo batho ba bomme. Ba dirisa mekgwa e le mentsi go leka go fokotsa mebele ya bona. Dingaka di leka go fokotsa mebele ya bona. Dingaka di leka ka natla go dira dikaro tse di farologaneng go tlhotlha mafura mo mebeleng ya bona. Fa o le mokima o simolola go nna o le esi o tshaba batho le gona go sa itshepe. Batho ba ba nang le seemo se se bidiwa Obesiti. Ka dinako dingwe fa o se lesego o ka latlhegelwa ke botshelo.

Dipatlisiso di kaile gore ga se fela go ka dira karo mo mebeleng gore bokete jwa mmele bo fokotsege. Go na le ditsela tse dintsi tsa go efoga go nna mokima. O tshwanetse go ja maungo le merogo, seo se tlaa thusa gore o ikutlwe o nonofile. Fokotsa go ja borotho jo bontsi le letswai. Mo dijong o tshwanetse go apaya dijo tse di nang le letswai le le lekaneng. Batho ba bantsi ba rata nama, dijo ga di monate kwa ntle ga nama. Seo se dira gore re je nama letsatsi le letsatsi. Dijo tse di nang le nama o ka di ja bonnye gabedi ka beke, seo se tlaa dira gore mafura a fokotsege mo mmeleng. Nna le lenaneo la go ja gore o kgone go tlhopha se o sa tshwanelang go se ja.

Go fokotsa mmele go thusa go fokotsa kotsi ya go tshwarwa ke malwetse a a latelang: kankere, bolwetse jwa sukiri, bolwetse jwa marapo, kgateleleo ya go hema, go gona fa o robetse.Go botlhokwa thata go ikatisa kana go tsamaya ka dinao o sa dirise sejanaga. O tla fokotsa mafura mme seo se tlaa tshuba mafura mo mmeleng.

Metsi a botlhokwa thata mo mebeleng ya rona, go nwa metsi a a bothitho gangwe le gape go thusa le gona go tshola mmele o itekanetse. O se nwe senotsididi thata gonne se na le sukiri e ntsi e ka dira gore bokete ba mmele bo oketsege.

[E nopotswe go tswa mo inthaneteng]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 10

KAROLO YA C: TIRISO YA PUO

POTSO 3

Sekaseka papatso e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D

[E nopotswe go tswa go www.alamy.com]

3.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Tlhagiso e e reng “E sale e le senotshididi se se monate”.
mo maanong a puo ya papatso ke puo e e …

A sekametseng ka fa letlhakoreng le le lengwe.
B lebelelang dilo ka letlhakore le le lengwe.
C gobelelang.
D digelang. (1)

3.2 Ke motshameko ofe o mosadi yo o mo setshwantshong a o tshamekang? (1)

3.3 A go ya ka papatso e, moreki a ka kgona go fitlhelela kuno e e bapatswang bonolo?
Tshegetsa karabo ya gago ka dintlha di le pedi. (2)

3.4 Ke leano lefe le mmapatsi a le dirisitseng go ngoka bareki? Neela le le lengwe. (1)

3.5 O lemoga jang gore mosadi yo o mo setshwantshong o itumetse? (1)

3.6 Dirisa leina senotsididi mo polelong jaaka thui. (1)

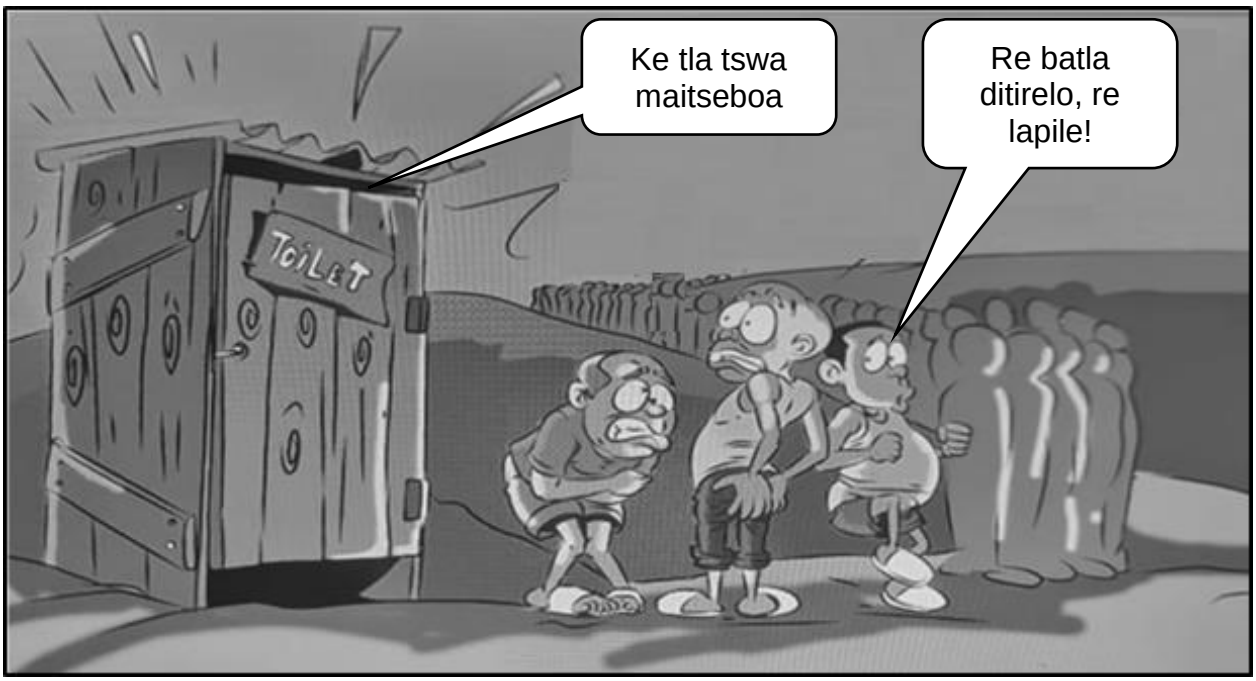
3.7 Leina senotsididi le bopilwe ka dikarolopuo dife? (2)

3.8 Bolela gore polelo e e thaletsweng e mo modirisong ofe. (1)
[10]

POTSO 4

Sekaseka khathunu e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E

[E nopotswe go tswa go www.google.satirical cartoon]

4.1 Tlhopa karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Ntlo e e tlhagelelang mo khathunung e e fa godimo e dirisetswa go…

A tlhapela mo go yona.
B tlhatswetsa diaparo go yona.
C Ikatisetsa mo go yona.
D ithusetsa mo go yona. (1)

4.2 Goreng batho ba, ba eme mola o moleele jaana? (2)

4.3 Ke eng se se ka diragalelang batho ba ba mo khathunung ka ntlha ya go ema sebaka? (1)

4.4 Ke eng se se supang fa motho wa ntlha a utlwa botlhoko? (2)

4.5 Baagi ba, ba ka tshwarwa ke bolwetse bofe, gonne ga go bontshe go na le metsi a go tlhapa diatla? (1)

4.6 Nopola tlhalosi ya nako go tswa mo khathunung. (1)

4.7 Go ya ka wena, a puso e gataka ditshwanelo tsa batho ba? Tshegetsa karabo ya gago lebaka. (2)

[10]

POTSO 5

Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

1 Fa a tšhaisa a gopola ga Rra Maria a fitlha a mo kata ka madi a bogadi. A tlotlwa, a phophothwa ga twe ke ena monna. Le mosetsana wa teng a gata ka thata a lemoga gore o tlotlega e le ruri, ga go kgarebe epe mo motseng waabo yo o ntsheditsweng bogadi jo bo lekanang le jwa gagwe.

2 Ga fitlha letsatsi la ponalapa, mme Rra Maria a dira moletlo wa dijo. Molatlhegi a tla le tsala ya gagwe le kgarebe ya yona. . “Maano ga a site;go sita loso.”Fa Maria a bona mofiri o o mo monwaneng wa kgarebe ya tsala ya ga Molatlhegi, a filthela o gaisa wa gagwe. A re ka pele a re pote! A rola palamonwana ya gagwe, **mme** a tlhaga a le sekgapha se matlhong a re palamonwana ya gagwe e timetse mme e bile a ka se ka a ja moletlo a se na palamonwana. 5 10

3 A ya ka mo phaphosing a lela. Molatlhegi fa a bona thaka ya itlho la gagwe e le mo botlhokong, a ya go ena a re “Ke utlwa botlhoko fa ke latlhegetswe ke selo se o ntheketseng sona; le gona batho ba tla ntshega ba re re rekisitse palamonwana gore o tle o ntshe bogadi

[Motimedi:DP Moloto]

5.1 Dirisa lefoko le le thaletsweng mo moleng wa 1 mo polelong, e o itlhametseng ka bokao jo bo farologaneng le jo bo mo temeng. (2)

5.2 Neela lekaelagongwe la lefoko tlotlwa mo moleng 1 mme o le dirise mo polelong ya gago. (2)

5.3 Neela karolopuo e e ntshofaditsweng mo moleng wa 8? (1)

5.4 Ke karolopuo efe e e thaletsweng mo polelong e e fa tlase?
A re ka pele a re pote! (1)

5.5 Fetolela polelo e e latelang mo kganetsong “ke utlwa botlhoko fa ke lathegetswe ke selo se o ntheketseng sona”. (2)

5.6 Fetola lediri “bona” go nna leitiri mme o le dirise mo polelong ya gago. (2)
[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 30

PALOGOTLHE: 70